

account the conditions of imperfect competition]. Lviv: League Press. [in Ukrainian].

8. Kolodiychuk, A. V. (2012). Informatsiya yak faktor innovatsiynoho rozvytku ekonomiky [Information as a factor of innovation development of the economy]. In Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini [Formation of market relations in Ukraine]: Vol. 5/1 (132) (pp. 58–62). [in Ukrainian].

9. Kolodiychuk, A. V., Pisnyy, V. M., & Semchuk, Zh. V. (2009). Sutnist' innovatsiy, struktura ta osnovni etapy innovatsiynoho protsesu [The essence of innovation, the structure and the main stages of the innovation process]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (9) (pp. 191–196). [in Ukrainian].

10. Sopilnyk, L. I., & Kolodiychuk, A. V. (2009). Teoretychni aspekty upravlinnya konkurentospromozh-

nistyu pidpryyemstv [Theoretical aspects of enterprise competitiveness management]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (8) (pp. 183–187). [in Ukrainian].

Дані про автора

Крамченко Ростислав Анатолійович,

к. е. н., доцент Львівської філії ПВНЗ «Європейський університет»

e-mail: rostkram65@ukr.net

Data about the author

Rostyslav Kramchenko,

Ph.D. of Economics, Associate Professor, Lviv Branch of the European University

e-mail: rostkram65@ukr.net

УДК 330.542:338.43:631.1.017.3:005.583.3

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16409402>

КРУПСЬКИЙ В. С.

Стимулювання та підтримка дрібних фермерів

Предметом дослідження є стимулювання та підтримка дрібних фермерів.

Метою дослідження є визначення шляхів ефективного стимулювання та підтримки дрібних фермерів.

Методи дослідження. У статті використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.

Результати роботи. У статті визначено основні напрямки і стратегії, які можна застосувати для стимулювання та підтримки дрібних фермерів. Окреслено фактори ефективності цих стратегій. Визначено і доведено, що успішна реалізація цих стратегій вимагає тісної співпраці між урядом, науковими установами, фермерськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами.

Висновки. Дрібні фермерські господарства відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, збереженні сільських традицій та розвитку місцевих економік. Проте, вони часто стикаються з численними викликами, що потребують цілеспрямованої державної та недержавної підтримки. Стимулювання дрібних фермерів передбачає створення сприятливих умов для їхньої діяльності. Це включає доступ до фінансових ресурсів, зокрема пільгових кредитів та грантів, що дають можливість модернізувати виробництво, придбати необхідну техніку та матеріали. Важливим є забезпечення доступу до якісних насінневих матеріалів, добрив та засобів захисту рослин, а також ветеринарних послуг. Підтримка передбачає надання консультацій та навчання з питань агрономії, тваринництва, маркетингу та управління бізнесом. Фермери потребують інформації про новітні технології, методи ведення сільського господарства, адаптовані до місцевих умов, а також про можливості збуту продукції. Важливим аспектом підтримки є сприяння створенню та розвитку кооперативів, що дає можливість фермерам об'єднувати ресурси, знижувати витрати та покращувати позиції на ринку. Державна підтримка повинна також включати захист інтересів дрібних фермерів у сфері земельних відносин, забезпечення справедливих цін на їхню продукцію та усунення бюрократичних перешкод. Ефективна підтримка дрібних фермерів є запорукою сталого розвитку сільських територій, забезпечення продовольчої безпеки та збереження унікального сільськогосподарського ландшафту.

Ключові слова: сільське господарство, дрібні фермери, кредити, гранти, субсидії, страхування, інновації, фінансування, технології, інфраструктура.

Stimulating and supporting small farmers

The subject of the study is the stimulation and support of small farmers.

The purpose of the study is to determine the ways of effective stimulation and support of small farmers.

Research methods. The article uses the dialectical method of scientific knowledge, the method of analysis and synthesis, the comparative method, and the method of data generalization.

Results of the work. The article identifies the main directions and strategies that can be used to stimulate and support small farmers. The factors of the effectiveness of these strategies are outlined. It is determined and proven that the successful implementation of these strategies requires close cooperation between the government, scientific institutions, farmer organizations and other stakeholders.

Conclusions. Small farms play an important role in ensuring food security, preserving rural traditions and developing local economies. However, they often face numerous challenges that require targeted state and non-state support. Stimulating small farmers involves creating favorable conditions for their activities. This includes access to financial resources, including soft loans and grants, which enable modernization of production, purchase of necessary machinery and materials. It is important to ensure access to quality seeds, fertilizers and plant protection products, as well as veterinary services. Support includes provision of consultations and training on agronomy, animal husbandry, marketing and business management. Farmers need information on the latest technologies, agricultural practices adapted to local conditions, as well as on product marketing opportunities. An important aspect of support is the promotion of the creation and development of cooperatives, which enables farmers to pool resources, reduce costs and improve their market positions. State support should also include protecting the interests of small farmers in the field of land relations, ensuring fair prices for their products and eliminating bureaucratic obstacles. Effective support for small farmers is a guarantee of sustainable development of rural areas, ensuring food security and preserving the unique agricultural landscape.

Keywords: agriculture, small farmers, loans, grants, subsidies, insurance, innovation, financing, technology, infrastructure.

Постановка проблеми. Дрібні фермери відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, збереженні сільськогосподарських традицій та підтримці життєздатності сільських громад. Проте, вони часто стикаються з численними викликами, включаючи обмежений доступ до фінансування, технологій, інформації та ринків збуту. У зв'язку з цим, стимулювання та підтримка дрібних фермерів є важливим завданням для урядів, міжнародних організацій та інших зацікавлених сторін. Ефективні стратегії підтримки дрібних фермерів повинні бути комплексними та враховувати специфічні потреби різних регіонів та видів сільськогосподарської діяльності. Важливо забезпечити доступ до мікрокредитування та інших фінансових інструментів, які дадуть можливість фермерам інвестувати в нові технології, покращувати якість продукції та розширювати виробництво. Підтримка також повинна включати навчання та консультування з питань ефективного ведення сільського господарства, управління ризиками, маркетингу та збуту продукції. Важливо сприяти створенню кооперативів та інших об'єднань фермерів, які дадуть

можливість їм спільно вирішувати проблеми, обмінюватися досвідом та мати більший переговорний вплив на ринку. Крім того, необхідно створювати сприятливе регуляторне середовище, яке б захищало права дрібних фермерів, забезпечувало справедливі ціни на їх продукцію та сприяло розвитку місцевих ринків. Важливо також інвестувати в інфраструктуру сільських територій, зокрема дороги, транспорт, енергопостачання та зв'язок, що покращить фермерам доступ до ринків та знизить їх транспортні витрати.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тема стимулювання та підтримки дрібних фермерів є актуальною в контексті забезпечення продовольчої безпеки, сталого розвитку сільських територій та боротьби з бідністю. Багато дослідників (наприклад, Т. Реардон, К. Баррет, С. Девріз) пишуть про важливу роль дрібних фермерів у забезпеченні продовольством значної частини населення світу, особливо в країнах, що розвиваються. Вони стверджують, що підтримка дрібних господарств є важливою для сталого розвитку сільського господарства та скорочення

бідності. Вітчизняні вчені, зокрема В. Збарський, П. Саблук, підкреслюють роль дрібних фермерів у підтримці економічної активності в сільських районах, збереженні традиційних видів діяльності та забезпеченні зайнятості населення. Вони також акцентують увагу на соціальній функції фермерства. Багато праць (наприклад, А. Дей, К. Діні) присвячено питанню забезпечення дрібних фермерів доступом до землі. Важливість доступу до фінансових ресурсів (кредитів, грантів, мікрофінансування) підкреслюється у роботах багатьох вчених (Р. Агравал, О. Шеремет). Запровадження новітніх технологій розглядається у працях Д. Гловера, О. Крисального. Вчені (зокрема, С. Коваленко) підкреслюють на необхідності підтримки дрібних фермерів в організації збуту продукції, зокрема через створення сільськогосподарських кооперативів, фермерських ринків та налагодження прямих зв'язків з переробними підприємствами та роздрібними мережами. Проте, питанням ефективного стимулювання та підтримки дрібних фермерів в Україні присвячено недостатньо уваги і тому вони потребують подальшого дослідження.

Мета статті – визначення шляхів ефективного стимулювання та підтримки дрібних фермерів.

Виклад основного матеріалу. Стимулювання та підтримка дрібних фермерів є важливим для забезпечення продовольчої безпеки, розвитку сільських територій та підтримки економічного зростання. Декілька важливих напрямків і стратегій, які необхідно застосувати:

1. Фінансова підтримка:

Доступ до кредитів: створення програм мікрокредитування з низькими відсотковими ставками та гнучкими умовами погашення, спеціально розроблених для потреб дрібних фермерів. Спрощення процедури отримання кредитів та надання гарантій.

Гранти та субсидії: надання цільових грантів на придбання насіння, добрив, обладнання, а також на впровадження нових технологій та екологічно чистих методів ведення сільського господарства.

Страховання врожаю: розробка доступних програм страхування врожаю для захисту фермерів від збитків, спричинених погодними умовами, хворобами та шкідниками.

2. Технічна допомога та навчання:

Агрономічні консультації: надання фермерам доступу до кваліфікованих агрономів та консуль-

тантів, які зможуть надати поради щодо вибору культур, методів вирощування, боротьби зі шкідниками та хворобами.

Навчальні програми та тренінги: організація навчальних програм та тренінгів з сучасних методів ведення сільського господарства, управління фермою, маркетингу та фінансів.

Демонстраційні ферми: створення демонстраційних ферм, де фермери зможуть наочно ознайомитися з новими технологіями та методами, а також обмінюватися досвідом.

3. Розвиток інфраструктури:

Дороги та транспорт: покращення дорожньої інфраструктури для забезпечення доступу фермерів до ринків збуту та постачальників.

Зберігання та переробка: створення можливостей для зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, що дозволить фермерам збільшити додану вартість та зменшити втрати.

Іригаційні системи: розвиток іригаційних систем для забезпечення стабільного водопостачання та підвищення врожайності.

4. Доступ до ринків:

Створення кооперативів: заохочення фермерів до об'єднання в кооперативи для спільного збуту продукції, закупівлі ресурсів та представництва інтересів.

Інформація про ринок: надання фермерам інформації про ціни, попит та пропозицію на ринку, а також про можливості експорту.

Підтримка участі у виставках та ярмарках: надання допомоги фермерам в участі у виставках та ярмарках для просування своєї продукції та налагодження контактів з покупцями.

5. Правова та регуляторна підтримка:

Спрощення реєстрації та ліцензування: спрощення процедур реєстрації та ліцензування фермерських господарств.

Захист прав власності: забезпечення захисту прав власності на землю та інші активи фермерів.

Створення сприятливого регуляторного середовища: розробка та впровадження нормативно-правових актів, які сприяють розвитку сільського господарства та захищають інтереси фермерів.

6. Інновації та дослідження:

Підтримка наукових досліджень: фінансування наукових досліджень у галузі сільського господарства з метою розробки нових сортів рослин, порід тварин та технологій ведення сільського господарства.

Трансфер технологій: забезпечення доступу фермерів до новітніх технологій та наукових розробок.

Стимулювання інновацій: заохочення фермерів до впровадження інноваційних методів ведення сільського господарства.

7. Спеціальні програми для молодих фермерів та жінок:

Гранти та кредити для молодих фермерів: розробка спеціальних програм підтримки молодих фермерів, зокрема гранти, кредити та технічну допомогу.

Підтримка жінок-фермерів: забезпечення рівного доступу жінок до ресурсів та можливостей у сільському господарстві.

Ефективність цих стратегій залежить від комплексності підходу та адаптації до конкретних умов кожної країни та регіону. Важливо також враховувати екологічні аспекти та сприяти сталому розвитку сільського господарства. Важливим аспектом є також розвиток сільськогосподарської освіти та професійної підготовки. Необхідно забезпечити якісну освіту у сільськогосподарських навчальних закладах, а також створити можливості для перекваліфікації та підвищення кваліфікації фермерів. Важливим є впровадження дуальної освіти, яка поєднує теоретичне навчання з практичним досвідом на фермах. Особливу увагу необхідно приділити розвитку органічного сільського господарства та екологічно чистих методів виробництва. Підтримка органічних фермерів, сертифікація їх продукції та стимулювання споживання органічних продуктів сприятиме збереженню довкілля та покращенню здоров'я населення. Необхідно також заохочувати фермерів до використання ресурсозберігаючих технологій, таких як крапельне зрошення, мульчування та використання органічних добрив. Важливим є також розвиток сільського туризму та інших видів діяльності, які зможуть приносити додатковий дохід фермерським господарствам. Сільський туризм сприяє збереженню культурної спадщини, створенню нових робочих місць та диверсифікації економіки сільських територій. Фермерам необхідно надавати підтримку у розвитку туристичної інфраструктури, маркетингу та просуванні туристичних послуг. Успішна реалізація стратегій потребує тісної співпраці між урядом, науковими установами, фермерськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами. Необхідно створити ефективну систему моніторингу та оцінки результатів, щоб вчасно коригувати політику та програми підтримки. Важливо також забезпечити прозорість та підзвітність у використанні державних коштів, спрямованих на підтримку дрібних фермерів.

Висновки

Дрібні фермерські господарства відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, збереженні сільських традицій та розвитку місцевих економік. Проте, вони часто стикаються з численними викликами, що потребують цілеспрямованої державної та недержавної підтримки. Стимулювання дрібних фермерів передбачає створення сприятливих умов для їхньої діяльності. Це включає доступ до фінансових ресурсів, зокрема пільгових кредитів та грантів, що дають можливість модернізувати виробництво, придбати необхідну техніку та матеріали. Важливим є забезпечення доступу до якісних насінневих матеріалів, добрив та засобів захисту рослин, а також ветеринарних послуг. Підтримка передбачає надання консультацій та навчання з питань агрономії, тваринництва, маркетингу та управління бізнесом. Фермери потребують інформації про новітні технології, методи ведення сільського господарства, адаптовані до місцевих умов, а також про можливості збуту продукції. Важливим аспектом підтримки є сприяння створенню та розвитку кооперативів, що дає можливість фермерам об'єднувати ресурси, знижувати витрати та покращувати позиції на ринку. Державна підтримка повинна також включати захист інтересів дрібних фермерів у сфері земельних відносин, забезпечення справедливих цін на їхню продукцію та усунення бюрократичних перешкод. Ефективна підтримка дрібних фермерів є запорукою сталого розвитку сільських територій, забезпечення продовольчої безпеки та збереження унікального сільськогосподарського ландшафту.

Список використаних джерел:

1. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Каганець-Гаврилко Л. П., Гуштан Т. В., Крамченко Р. А. Конкурентні технології в міжнародній економіці: підручник. Львів: Вид-во ННБК «АТБ», 2023. 184 с.
2. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Лазур С. П., Важинський Ф. А. Міжнародна економіка в таблицях, схемах, формулах, задачах і прикладах: навчальний посібник. Львів: Вид-во ННБК «АТБ», 2019. 258 с.
3. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Важинський Ф. А., Індус К. П. Міжнародні фінанси і фінансовий менеджмент в задачах та прикладах: навчальний посібник. Львів: Вид-во ННБК «АТБ», 2020. 161 с.
4. Гаврилко П. П., Лалакулич М. Ю., Колодійчук А. В. Основні фактори виникнення кризових явищ на

промислових підприємствах. Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.–техн. праць. 2012. Вип. 22 (4). С. 158–164.

5. Колодійчук А. В. Інноваційний розвиток промисловості: завдання управління при врахуванні умов недосконалої конкуренції: монографія. Львів: Ліга–Прес, 2015. 324 с.

6. Колодійчук А. В. Інформація як фактор інноваційного розвитку економіки. Формування ринкових відносин в Україні. 2012. № 5/1(132). С. 58–62.

7. Колодійчук А. В., Гуштан Т. В., Молнар О. С., Василюха Н. В., Чобаль Л. Ю. Міжнародні перевезення в міжнародній економіці: підручник. Львів: Вид–во НН–ВК «АТБ», 2021. 189 с.

8. Колодійчук А. В., Пісний В. М. Особливості функціонування машинобудівних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19 (13). С. 172–178.

9. Колодійчук А. В., Пісний В. М., Семчук Ж. В. Сутність інновацій, структура та основні етапи інноваційного процесу. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19 (9). С. 191–196.

10. Мацибора Т. В. Інвестиційне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2019. № 2. С. 66–72.

References:

1. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Kahanets–Havrylko, L. P., Hushtan, T. V., & Kramchenko R. A. (2023). Konkurentni tekhnolohiyi v mizhnarodniy ekonomitsi [Competitive technologies in the international economy]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

2. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Lazur, S. P., & Vazhynskyy, F. A. (2019). Mizhnarodna ekonomika v tablytsyakh, skhemakh, formulakh, zadachakh i prykladakh [International Economics in Tables, Schemes, Formulas, Problems and Examples]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

3. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Vazhynskyy, F. A., & Indus, K. P. (2020). Mizhnarodni finansy i finansovy menedzhment v zadachakh ta prykladakh [International finance and financial management in problems and examples]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

4. Havrylko, P. P., Lalakulych, M. Yu., & Kolodiychuk, A. V. (2012). Osnovni factory vynyknennya kryzovykh yavlyshch na promyslovykh pidpryyemstvakh [The main factors of emergence of crisis phenomena in industrial enterprises]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 22 (4) (pp. 158–164). [in Ukrainian].

5. Kolodiychuk, A. V. (2015). Innovatsiynyy rozvytok promyslovosti: zavdannya upravlinnya pry vrakhuvanni umov nedoskonaloyi konkurentsyyi [Innovative development of industry: the tasks of management taking into account the conditions of imperfect competition]. Lviv: League Press. [in Ukrainian].

6. Kolodiychuk, A. V. (2012). Informatsiya yak faktor innovatsiynoho rozvytku ekonomiky [Information as a factor of innovation development of the economy]. In Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini [Formation of market relations in Ukraine]: Vol. 5/1 (132) (pp. 58–62). [in Ukrainian].

7. Kolodiychuk, A. V., Hushtan, T. V., Molnar, O. S., Vasylykha, N. V., & Chobal, L. Yu. (2021). Mizhnarodni perevezennya v mizhnarodniy ekonomitsi [International transportation in the international economy]: Textbook. Lviv: ATB Publishing [in Ukrainian].

8. Kolodiychuk, A. V., & Pisnyy, V. M. (2009). Osoblyvosti funktsionuvannya mashynobudivnykh pidpryyemstv na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky Ukrayiny [Features of functioning of machine–building enterprises at the current stage of development of the economy of Ukraine]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (13) (pp. 172–178). [in Ukrainian].

9. Kolodiychuk, A. V., Pisnyy, V. M., & Semchuk, Zh. V. (2009). Sutnist' innovatsiy, struktura ta osnovni etapy innovatsiynoho protsesu [The essence of innovation, the structure and the main stages of the innovation process]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 19 (9) (pp. 191–196). [in Ukrainian].

10. Matsybora, T. V. (2019). Investytsiynne zabezpechennya rozvytku sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv [Investment support for the development of agricultural enterprises]. Ekonomika APK – Economics of the Agricultural Complex, 2, 66–72. [in Ukrainian].

Дані про автора

Крупський Віталій Станіславович,

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Заклад вищої освіти "Львівський університет бізнесу та права"

e-mail: VitalO6@ukr.net

Data about the author

Vitaliy Krupskiy,

Ph.D. of Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Lviv University of Business and Law

e-mail: VitalO6@ukr.net